

RIKSADVOKATEN

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Avgis digitalt på www.regjeringen.no/id2570026

DERES REF.:
17/5125 ES TSA/KBÅ/mk

VÅR REF.:
2017/01323-005 RBR/ggr
347.2

DATO:
28.11.2017

HØRING – FORSLAG OM ENDRING I STRAFFELOVENS REGLER OM FORVARING

1. Innledning

Det vises til Justis- og beredskapsdepartementets høringsbrev av 8. september 2017 med forslag om endringer i straffelovens regler om forvaring. Høringsfrist er 1. desember s.å.

Som redegjort for av departementet, må forslagene til lovendringer ses i lys av riksadvokatens brev av 5. desember 2014 hvor vi tilrår en vurderingsnorm for prøveløslatelse fra forvaring som anlegges vesentlig bredere enn gjeldende rett, se Rt. 2014 side 934 avsnitt 49. Både den deskriptive og den argumenterende delen av vårt brev er gjengitt i departementets høringsbrev, og riksadvokaten ser ikke behovet for å gjenta tidligere fremførte argumenter, som fastholdes.

Riksadvokatens innspill avgrenses etter dette til å inngi merknader til de ulike hovedproblemstillingene og lovforslagene i høringsbrevet.

2. Bør grunnvilkåret for prøveløslatelse fra forvaring endres

Spørsmålet om en bredere vurderingsnorm står helt sentralt, og departementet synes i det alt vesentlige å følge vår argumentasjonsrekke. På side 7 ber departementet om innspill på om det kan være andre hensyn enn de anførte som bør komme til uttrykk i loven.

Utover det en tidligere har redegjort for finner riksadvokaten, som en naturlig konsekvens av løpende dialog med statsadvokatembetene, grunn til å gjenta at det for den enkelte domfelte vil kunne foreligge kvalifisert gjentagelsesfare – selv etter gjennomførte behandlingstiltak og/eller lang tids soning. Nettopp for å fange opp slike tilfeller bør det fremgå av forarbeidene at det må legges adskillig vekt på den/de sakkyndiges vurdering av eventuelle endringer i den forvaringsdømtes sosiale og personlige fungeringsevne. Med

sakkyndig menes her også profesjonelle aktører ansatt ved kriminalomsorgen, i tillegg til eventuelt særlig oppnevnte sakkyndige.

I tilfeller der det eksisterer informasjons- og kunnskaphull som gjør at man ikke kan konstatere en ønsket endring (dvs. en tilstrekkelig redusert risiko for ny alvorlig kriminalitet), skal prøveløslatelse ikke skje. Slike informasjons- og kunnskaphull vil typisk oppstå i situasjoner hvor den innsatte nekter (eller rent faktisk avstår fra) å samarbeide med kriminalomsorgen, anstalten og de ansatte. Tidsfaktoren alene bør som den klare hovedregel ikke være tilstrekkelig til å begrunne prøveløslatelse.

Dette kan med fordel presiseres i ny lovtekst.

3. Gjeninnsettelse ved brudd på fastsatte vilkår

Departementet fremholder i høringsbrevet at man "*... ikke finner grunn til å foreslå endring i straffeloven § 46 på nåværende tidspunkt, men det bes om høringsinstansenes syn på om vilkårene for gjeninnsettelse bør tydeliggjøres i loven.*"

Det oppstilles regelmessig en rekke vilkår i tilknytning til prøveløslatelser. Også i tilfeller hvor kriminalomsorgen og/eller påtalemyndigheten er skeptiske til om prøveløslatelse bør besluttes, er det ikke uvanlig at retten likevel prøveløslater med den begrunnelse av samfunnsvernet anses tilstrekkelig ivaretatt gjennom de oppstilte vilkårene. Konsekvensen er at praktiseringen av vilkårsbrudd får en sentral betydning for hele forvaringsinstituttet.

I flere saker har en erfart at det ganske umiddelbart etter melding om vilkårsbrudd oppstår en diskusjon mellom partene om hvorvidt bruddet/bruddene kvalifiserer til gjeninnsettelse. Forsvareren vil i slike tilfeller på vegne av sin klient gjerne fremholde at bruddet *isolert sett* er av en relativt bagatellmessig art og karakter. Påtalemyndighetens og kriminalomsorgens representanter vil på tilsvarende måte ofte søke å plassere vilkårsbruddet i en bredere kontekst. Etter riksadvokatens syn bør hovedregelen være at overholdelse av oppstilte vilkår skal forstås og vurderes i en helhetlig kontekst. I praksis betyr det at selv mindre vilkårsbrudd *etter omstendighetene* kan bli ansett som en indikasjon på manglende samarbeidsvilje og manglende rehabilitering, og i ytterste konsekvens bety gjeninnsettelse.

I en aktuell sak av nyere dato synliggjøres noen av utfordringene med dagens lovverk. Den prøveløslatte har vært undergitt en rekke strenge vilkår, blant annet fast arbeid. Imidlertid vil vedkommende ikke akseptere de ulike jobbtilbudene som kriminalomsorgen har fremskaffet. Ulike begrunnelser har vært anført, blant annet manglende arbeidsdyktighet. Til tross for dette vil vedkommende ikke frita NAV for taushetsplikt. Dette fratar friomsorgen muligheter til å utveksle informasjon med NAV om hvilke typer arbeid og aktiviteter vedkommende kan egne seg til. I tillegg blir graden av arbeidsevne stående som uavklart. I slike situasjoner vil manglende samarbeidsvilje, eller vrangvilje, kunne sabotere kriminalomsorgens mulighet til å tilby vedkommende et hensiktsmessig arbeid. Resultatet er en fastlåst situasjonen hvor det etter dagens lovverk samtidig er krevende å konstatere vilkårsbrudd.

På tilsvarende måte kan en lett tenke seg uavklarte spørsmål knyttet til vedkommendes helsesituasjon. Manglende informasjon vanskeliggjør kriminalomsorgens muligheter med å legge til rette for ønsket oppfølging. Etter riksadvokatens syn bør *formålet* i slike tilfeller være styrende for omfanget av informasjonsplikten. Løsningen er ikke at legen eller andre profesjonelle aktører må oppgi all informasjon som han ellers har taushetsplikt om, men derimot at det ligger et incitament hos den prøveløslatte til å bidra til deling av

informasjon som er relatert til arbeid og sosialisering. I motsatt fall kan dette anses som et moment som etter omstendighetene kan vektlegges i vurderingen av spørsmålet om prøveløslatelse/gjeninnsettelse.

Endelig nevnes at en også kjenner til tilfeller hvor en forvaringsdømt har nektet kriminalomsorgen tilgang til bolig fremskaffet av kriminalomsorgen.

Etter riksadvokatens syn bør dagens lovtekst utdypes slik at det tydelig fremgår at vilkårsbrudd som er et resultat av manglende samarbeidsvilje, bør kunne danne grunnlag for gjeninnsettelse selv om vilkårsbruddet *i seg selv* har et begrenset omfang. På denne måten får de av retten oppstilte vilkårene en preventiv effekt, samtidig som den prøveløslatte får et sterkt incitament til samarbeid og rehabilitering.

4. Fastsettelse av frist for prøveløslatelse

Etter riksadvokatens syn bør det velges en modell som både er praktisk og som motiverer den innsatte til samarbeid. Det naturlige vil være at kriminalomsorgen i særlige tilfeller har de nødvendige fullmakter til selv å fastsette det eksakte tidspunkt, etter at retten først har truffet beslutning om selve løslatelsen. I praksis betyr departementets forslag at kriminalomsorgen får et handlingsrom til å utarbeide et opplegg som både kan ivareta den prøveløslatte og samfunnsvernet. For det tilfelle at den domfelte – direkte eller indirekte – ikke medvirker, vil saken måtte bringes tilbake til retten for ny rettslig prøving under henvisning til at vilkårene for prøveløslatelse ikke lenger er oppfylt.

5. Adgangen til å fastsette felles forvaringsstraff

Riksadvokatens brev av 5. desember 2014 tok utgangspunkt i straffeloven 1902.

I straffeloven 2005 er den aktuelle problemstillingen nedfelt i § 46 tredje ledd, hvilket gjør at den i næringsnotatet foreslåtte endring anses unødvendig.

Knut Erik Sæther
ass. riksadvokat

Reidar Bruusgaard
statsadvokat